

MALMÖ HÖGSKOLA

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 16 december 2009

Utskriftsvänlig pdf-fil

[Läs mer om norsk idrott, idrottspolitik och idrottsforskning på idrottsforum.org](#)[Läs mer om idrottspolitik på idrottsforum.org](#)[Läs mer idrottsociologisk forskning på idrottsforum.org](#)[Läs Jan Ove Tangens reflektion utifrån *Idrettsdemokratiet*](#)

Idrott och demokrati förväntas i de nordiska länderna gå hand i hand; idrottens organisationer ska styras enligt gängse demokratiska principer, och idrottens ska fostra deltagarna, unga som gamla, i demokratins grunder. Demokratianknytningen är ett krav för att det ganska generösa statsstödet till idrotten i de skandinaviska länderna ska utgå, och legitimerar samtidigt stödet. Bakgrunden är den organiserade idrottens rötter i folkrörelser, en koppling som ofta framhävs av både staten och idrottsrörelsen. Men hur demokratisk är egentligen idrotten? Under det senaste decenniet har Danmarks, Norges och Sveriges statsstöd till idrotten, liksom staternas relation till den organiserade idrotten, utretts på högsta nivå. Men det som främst anförs som skäl för stödmiljonerna, demokratiaspekten, har inte utvärderats. För Norges vidkommande görs detta emellertid i en nyutkommen bok av Barnard Enjolras och Ragnhild Holmen Waldahl, *Idrettsdemokratiet: Makt og styring i idretten*, utgiven på idrottsrörelsens eget förlag, Akilles. Bjarne Ibsen, med mångårig idrottsociologisk forskning om bland annat de här frågorna i bagaget, har läst *Idrettsdemokratiet*, och efter en grundlig kritisk genomgång av bokens analyser och slutsatser konstaterar vår recensent att här finns onekligen en del intressanta fynd, men att svagheter överväger. Särskilt bekymmersamt synes fokuseringen i boken på formella regler och strukturer snarare än verklighetens komplicerade genvägar och omvägar vara – law-in-the-books är aldrig tillnärmelsevis så intressant som law-in-action.

Idrott och demokrati i Norge

Bjarne Ibsen

Center for idræt, sundhed og civilsamfund, Syddansk Universitet

Bernard Enjolras & Ragnhild Holmen
Waldahl

Idrettsdemokratiet: Makt og styring i idretten

144 sidor, hft.

Oslo: Akilles 2009

ISBN 978-82-7286-215-1

Det er et paradoks, at den foreningsorganiserede idræt altid er blevet tillagt en demokratisk betydning, men at denne påstand aldrig for alvor er blevet undersøgt.

I marts 2009 offentliggjorde Breddeidrætsudvalget i Danmark en stor rapport med en analyse af idrætten og en række forslag til, hvordan man styrker befolkningens muligheder for at dyrke idræt og motion. Heri står der, at 'breddeidrætten bygger på tre grundlæggende dimensioner: en kulturel/demokratisk dimension, en social dimension og en sundhedsdimension' (Kulturministeriet 2009 a:12). Med henvisning til idrættens demokratiske grundlag gør idrætsorganisationerne og deres medlemsforeninger krav på økonomisk støtte uden statslig eller kommunal indblanding. Men til forskel fra de to andre dimensioner, den sundhedsmæssige og den sociale, foretager Breddeidrætsudvalget ingen analyse af den demokratiske dimension i idrætten. Ordet demokrati optræder 30 gange i hele rapporten på ca. 500 sider. Til sammenligning findes ordet sundhed 868 gange, og denne

dimension analyseres grundigt i et afsnit på ca. 50 sider (Kulturministeriet 2009 b).

I den norske Stortingsmelding om *'Idrettlivet i endring. Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet'* fra 1999 udtrykkes det tilsvarende, at en af grundene til, at staten støtter det frivillige, lokale idrætsarbejde er, at 'den frivillige idretten gir trening i demokratiske samhandlingsformer'. Det er Regjeringens syn at dersom de frivillige og sivile demokratiske institusjonene svekkes, vil også den allmenne interessen for demokratisk deltakelse svekkes' (Det Kgl. Kulturdepartement 1999:5). Men bortset fra nogle indledende bemærkninger om, at den demokratiske dimension ved idrætten er truet pga. voksende tilslutning til andre organiseringsformer samt eliteidrættens professionalisering er der ingen analyser af, hvordan idrætten fungerer demokratisk.

Den svenske 'utvärdering av statens stöd till idrotten' fra 2008 har meget mere fokus på den demokratiske dimension i idrætten. I indledningen til utvärderingen står der bl.a. 'Enligt direktiven ska utvärderingen av statsstödet effekter särskilt beakta idrottens betydelse för folkhälsan och för demokratin inom idrottens föreningsliv' (Statens offentliga utredningar. SOU 2008:59, p. 13). Dette analyseres ved at se på forholdet mellem 'föreningsfostran' og 'tävlingsfostran', hvor 'föreningsfostran' forstås som 'samlingsbeteckning på alla de specifika demokratiska värderingar, normer och ideal som följer av idrottsverksamhet organiserad i den ideella föreningens form. Som typiska exempel kan nämnas principer som att verksamheten ska vara tillgänglig och öppen för alla oavsett faktorer som kön, ålder, socioekonomi och härkomst samt att alla deltagare ska ha lika möjligheter att komma till tals och utöva ett inflytande' (p. 23). Analysen af den demokratiske dimension afgrænser sig imidlertid til at omhandle 'barn- och ungdomsidrotten som uppfostringsmiljö', samt 'jämsällidhet och integration' i idrætten. Der er således ingen egentlig analyse af, hvordan den svenske organiserede idræt lever op til forskellige demokratiske idealer.

Derfor er Bernard Enjolras og Ragnhild Holmen Waldahls bog *Idrettsdemokratiet – makt og styring i idretten*, der analyserer det norske idrætsdemokrati, så velkommen. I indledningen til bogen trækker forfatterne en række relevante, kritiske problemstillinger op, som ønskes belyst, bl.a.

1. Hvordan kan opposition og synspunkter, der er i konkurrence med flertallets holdninger, varetages i et system, der er monolitisk, som frivillig organiseret norsk idræt er?
2. Hvordan tilpasses krav og forventninger fra eksterne aktører – staten og kommunerne – medlemsviljen, dvs. medlemmers holdninger og ønsker?
3. Hvordan integreres interesser og krav fra de mange små enheder – de lokale idrætsforeninger – og særforbund i idrætsdemokratiet?
4. Hvad sker der med de krav og ønsker, som medlemmerne i de lokale idrætsforeninger har, inden de når frem til det nationale niveau – fra forening til særforbund og / eller regional organisation og derfra igen til landsorganisationen for idræt.

Undersøgelsen belyser demokratiet i idrætten ud fra tre normative modeller for demokrati:

- a. Konkurrencedemokratiet som lægger vægt på valg og afstemninger mellem konkurrerende interesser.
- b. Deltagelsesdemokratiet der i højere grad vægter borgernes direkte og aktive deltagelse i beslutningsprocesserne med sigte på at opnå beslutninger, der er konsensus om.
- c. Deliberationsdemokratiet som kendetegnes ved at ville løse interessekonflikter ved rationelle diskussioner og deliberation.

Bogen er til dels struktureret med sigte på at belyse, i hvilken grad de tre forståelser af demokrati er opfyldt i norsk idræt. Analysen bygger på casestudier af udvalgte organisationsenheder på alle niveauer inden for demokratisk organiseret idræt i Norge, dvs. 'idrettslag', 'særkretser', 'idrætskretser', 'særforbund' og Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF), med interviews, observationer og dokumentanalyse. Forfatterne har dog valgt i særlig grad at fokusere på tinget / årsmødet, hvor de overordnede beslutninger for hvert organisationsniveau tages.

Inden analysen af de tre demokratiforståelse

påbegyndes redegør forfatterne for det repræsentative system i norsk idræt: Hvem har formelt ret til at deltage i de forskellige beslutningsfora, og i hvilken grad fører repræsentativitetssystemet til repræsentativitet? Har de valgte repræsentanter samme baggrund som medlemmerne, og er der overensstemmelse mellem

repræsentanternes beslutninger og medlemmernes interesser og holdninger? For denne del af analysen konkluderes det, at lederne på ingen måde er repræsentative for medlemmassen. Konklusionen bygger dog alene på en sammenligning på alder og køn, og det er hverken nyt eller overraskende. Der gøres i det hele taget meget ud af, at der foregår en selektionsproces, hvor det er de meste ressourcerstærke og motiverede, som møder op på årsmødet og derved ikke nødvendigvis har de samme interesser og synspunkter, som medlemmerne eller medlemsklubberne har. Hvis der sker en selektion på hvert niveau i idrættens hierarkiske opbygning forstærkes afstanden og forskellen mellem medlemmernes interesser og det øverste organisationsniveaus beslutninger. Lederne udgør en elite inden for idrætten. Dette er også velkendt, men det havde været interessant at få en dybere analyse af dette. Dels ved en analyse af medlemmernes og de valgte ledes holdning til udvalgte idrætspolitiske problemstillinger. Dels ved en

” Konklusionen bygger dog alene på en sammenligning på alder og køn, og det er hverken nyt eller overraskende.

sammenligning af idrætten med andre organisationsområder, som også bygger på det repræsentative demokratiske system. Det konkluderes endvidere, at især de lokale idrætsforeninger lider af et demokratisk underskud: Få møder op på årsmødet, og få stiller spørgsmål eller engagerer sig i de emner, der er på dagsordenen. Ved at fokusere så stærkt på de formelle beslutningsfora overser forfatterne, at årsmødet i mange foreninger mere har karakter af et ritual, mens medlemmernes inddragelse og de reelle beslutninger foregår på et mere uformelt plan. I hvert fald er det en mangel ved analysen, at dette ikke belyses.

Dernæst analyserer Enjolras og Waldahl idrættens demokrati ud fra *deltagelsesperspektivet*, som Robert Dahl har defineret det. Det påvises, at deltagelsen i idrætsforeningernes årsmøder er meget lav. Manglende opslutning om det formelle demokrati kan betyde, at de forskellige interesser, som gør sig gældende lokalt, ikke nødvendigvis bliver repræsenteret og ivaretaget centalt. Derimod har foreningerne lettere ved at rekruttere medlemmerne til frivillige opgaver (dugnad). 'Inntrykket fra de idrettslagene vi har vært i kontakt med, er at dugnadsånden lever. Dette står i kontrast til myten om sviktende dugnadsånd' (p. 60). Tilsvarende er foreningernes deltagelse på årsmøder på regionalt niveau (idrættskrets og særforbund) lav, hvilket forklares med en kombination af manglende engagement i de spørgsmål, som det regionale niveau beskæftiger sig med, og at lederne i foreningerne først og fremmest bruger kræfterne på deres egen forening. Forfatterne overser dog her det forhold, at særforbund og idrettskretse primært er finansieret af støtte fra staten og sponsorer, og derfor må tilgodesee disse eksterne aktørers interesser, der ofte ikke er det, som foreningerne er optaget af. Måske skyldes den lille interesse for at deltage i de højere organisationsniveauers årsmøder, at idrættens organisationer på det regionale og nationale niveau i for lille grad beskæftiger sig med spørgsmål, som betyder noget for foreningerne. Dette bliver desværre ikke belyst i analysen.

I det efterfølgende kapitel belyses *det konkurrencedemokratiske perspektiv* på idrætsdemokratiet i Norge. Her opfattes demokratiet som en arena for magtkamp mellem forskellige interesser. Analysen fokuserer dog især på, hvordan interesser kommer til udtryk, og hvordan der træffes beslutninger, når der foreligger uenighed. Flere centrale interessemodsætninger identificeres: Elite contra bredde, opgavefordelingen mellem 'særforbund' og 'idrættskretser' samt interesseforskelle bestemt af idrætsgren, geografi, køn mv. Men analysen formår ikke at vise, hvordan disse konflikter løses, og hvorfor én part vinder frem for en anden. Her ville analyser af udvalgte idrætspolitiske konflikter have givet mere substans til analysen. Et af bogens mest interessante afsnit er en detaljeret beskrivelse af, hvordan det seneste valg af præsident for NIF blev afgjort. Her får vi et indblik i, hvordan de forskellige interesser i norsk idræt kæmpede for deres kandidat, og hvad der til slut blev afgørende for valget af den nye præsident. Flere af den type af case-analyser havde givet mere indsigt i interessekampen i norsk idræt.

Den tredje dimension ved demokratiet, der analyseres, er deliberation, som især Habermas har givet inspiration til. Deliberation indebærer, som der fint redegøres for i bogen, at aktørerne gennem samtaler fremsætter sine argumenter, og at der gennem samtalen sker en bevægelse i argumenterne med sigte på at opnå enighed. Ud fra dette perspektiv analyseres det, hvordan beslutninger bliver taget i de forskellige organisationsfora i norsk idræt. Analysen påviser, hvad andre undersøgelser også har vist, at demokratiet i idrætten i vid udstrækning opfattes som en konsensusorienteret proces til forskel fra en proces, hvor konkurrerende meninger og interesser konfronteres. Der redegøres grundigt og detaljeret for, hvordan beslutninger tages på de øvrige organisationsniveauer, hvor det også er sjældent forekommende, at det foretages afstemninger for at træffe beslutninger. Afstemninger opfattes som noget negativt.

Analysen er dog helt overvejende deskriptiv med fokus på de formelle regler og procedurer, mens der savnes dybere analyser af beslutningsprocessen omkring konkrete beslutninger. Endvidere savnes en diskussion af, om denne stærke konsensusorientering er udtryk for deliberation. Sker der en tilpasning af synspunkter eller betyder normen om konsensus, at mindretallet og de svage i en uenighed må affinde sig med flertallet og den stærke part for ikke at skabe uenighed. At søge konsensus begrundes ud fra et påstået helhedshensyn, mens det at kæmpe for bestemte holdninger og interesser opfattes som noget negativt. Men hvem definerer, hvad helheden går ud på? Det er dog dette kapitel, som indeholder de mest interessante analyser. Bl.a. er der en god analyse af, hvordan reglerne for afvikling af Idrættinget i NIF (som afholdes hvert fjerde år) sætter store begrænsninger for en reel forhandling og deliberation. Analysen af den deliberative dimension ved norsk idrætsdemokrati konkluderer, at måden, beslutningsprocesser foregår inden for NIF, afviger betydeligt fra de ideelle krav i deliberativt demokrati, og at beslutningerne i lille grad er bestemt af medlemmernes ønsker og indflydelse, fordi beslutningsorganerne på hvert organisationsniveau er forholdsvis frakoblet fra underliggende organer og fra medlemmerne (p. 104).

På tværs af analyserne af de tre demokratidimensioner vurderes det, hvem der har magt i norsk idræt, når aktørerne selv skal vurdere det. Analysen konkluderer, at magten i idrætten er fragmenteret og diffus. Dette er ikke særligt overraskende, og interviewene bidrager desværre ikke med ret meget til belysning deraf. Man får ganske enkelt ikke ret meget ud af at spørge aktørerne selv, hvem der har magt. Især ikke på et område, der er præget af en konsensuskultur, hvor magt opfattes som noget negativt.

På baggrund af analyserne finder forfatterne, at idrætsdemokratiet i Norge har store mangler i forhold til de formelle intentioner.

- For det første er der en lav deltagelse i og engagement på årsmøder og i andre formelle beslutningsfora på de forskellige organisationsniveauer i norsk idræt.
- For det andet er deltagerne i de demokratiske fora ikke repræsentative for medlemmerne eller klubberne, og at denne selektion forstærkes opad i organisationssystemet, hvilket tilsammen giver beslutningerne en lav

legitimitet ud fra en demokratisk synsvinkel. Det postuleres endvidere, 'at det er stor afstand mellem det som opptar grasrota, og det som står på dagsordenen i særforbundene, idrettskretsene og NIFs styre' (p. 120), hvilket der dog ikke føres dokumentation for.

- For det tredje er valg til forskellige lederposter i idrætsforeningerne og på det regionale organisationsniveau normalt en formalitet uden konkurrence om posterne, mens der på det nationale niveau (NIF centralt) er en reel kamp mellem forskellige kandidater og interesser.
- For det fjerde er de reelle muligheder for at deltage i deliberative forhandlinger i de formelle demokratiske fora ikke er særligt gode.

Denne kritiske konklusion følges op af en spændende diskussion af, om det repræsentative demokrati er ved at blive afløst af et mere netværksbaseret demokrati, hvor der lægges mindre vægt på de formelle beslutningsfora og –processer og mere vægt på medlemmernes involvering (fx i form af frivilligt arbejde) i de aktiviteter og sager, som optager dem.

Heldigvis diskuterer forfatterne også svaghederne

ved den form for demokrati. Det kan til dels kompensere for den svage deltagelse i de formelle beslutninger på lokalt plan, men det løser ikke problemet med den selektion, der sker opad i organisationssystemet, som let fører til afstand og forskelle mellem medlemmernes agenda og repræsentanternes agenda.

” *Bogens anden væsentlige kvalitet er dens grundige afdækning af de formelle beslutningsprocesser og fora.*

Enjolras og Waldahl har skrevet en meget væsentlig bog, som forholder sig til selve legitimationsgrundlaget den offentlige støtte til den foreningsorganiserede idræt til forskel fra andre organiseringsformer, som ikke nyder samme støtte. Bogens væsentligste kvalitet er for det første indkredsningen af de centrale demokratiske problemstillinger i idrætten, og derunder også hvordan demokratiteorien kan inspirere til en dybere og mere nuanceret forståelse af idrætsdemokratiet. Bogens anden væsentlige kvalitet er dens grundige afdækning af de formelle beslutningsprocesser og fora. Det er givetvis kendt stof for mange i idrætten, men her er det sat ind i en demokratiteoretisk diskussion, som rejser spørgsmål ved strukturer, der opfattes som rigtige og uproblematisk. Endelig indeholder bogen en god diskussion af alternativer til det repræsentative demokratiske system, som bogen påviser store mangler ved.

Bogen har imidlertid også nogle mangler og svagheder. For det første koncentrerer bogen sig om det interne demokrati: hvordan beslutninger tages på forskellige organisationsniveauer, hvem der deltager deri, de formelle regler derfor mv. Hverken idrættens demokratisocialiserende funktion (som den svenske 'utvärdering av statens stöd til idrotten' i højere grad fokuserer på) eller idrættens indflydelse og magt på det politiske niveau belyses. Men man kan imidlertid ikke komme omkring alt i én bog, og især den sidste del er der andre, som har set på.

For det andet har bogen i for høj grad fokus på de formelle demokratiske strukturer, som beskrives grundigt, og ofte for detaljeret, mens de mere uformelle demokratiske (eller udemokratiske) processer i lille grad afdækkes.

For det tredje synes metoden at have sine begrænsninger, hvilke måske kan forklare den stærke fokusering på de formelle strukturer og manglende substans og dokumentation bag nogle af undersøgelsens konklusioner. I stedet for at observere årsmøder på de forskellige organisationsniveauer, studere de formelle regler og interviewe aktører bredt om, hvordan demokratiet fungerer, kunne det have været mere produktivt i analytisk forstand at se på udvalgte idrætspolitiske problemstillinger, konflikter og beslutninger og undersøge disse ud fra de tre demokratidimensioner: Deltagelse, konkurrence og deliberation.

For det fjerde gør mange af analyserne i bogen for lidt brug af den teori, der ellers på udmærket vis præsenteres i bogen. Fx. redegøres der for forskellige teoretiske retninger inden for 'konkurrencedimensionen', som den efterfølgende analyse slet ikke refererer til.

For det femte havde det styrket analysen og vurderingen af idrætsdemokratiet, hvis forfatterne havde sammenlignet – hvis det havde været muligt – demokratiet i idrætten med demokratiet i andre frivillige organisationer og bevægelser. Det er ganske berettiget at kritisere idrætten for ikke at leve op til de ideale demokratiske krav, men måske står det ikke så dårligt til, hvis det sammenlignes med fagbevægelsen, miljøbevægelsen og de politiske bevægelser.

Barnard Enjolras og Ragnhild Holmen Waldahl har skrevet en vigtig bog, som forhåbentlig får idrætten til at forholde sig til, hvordan den kan styrke den demokratiske dimension, og også inspirerer andre forskere til at tage fat på en række af de problemstillinger, som bogen afdækker.

Litteratur

Det Kgl. Kulturdepartement (1999). Idrættslivet i endring. Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet. St. meld. nr. 14.
Kulturministeriet (2009 a). Idræt for alle. Breddeidrætsudvalgets rapport – konklusioner og forslag.
Kulturministeriet (2009 b). Idræt for alle. Breddeidrætsudvalgets rapport – baggrund og analyse.
Statens offentlige utredningar. SOU 2008:59. Föreningsfostran och tävlingsfostran. En utvärdering av statens stöd till idrotten.

© Bjarne Ibsen 2009.

 Hitta bästa pris på boken hos Prispallen.se

 Kjøp boken fra Capris.no

 Sammenlign priser på bogen hos Pensum.dk

 Buy this book from Amazon.co.uk

 Buy this book from Amazon.com

www.idrottsforum.org | Redaktør Kjell E. Eriksson | Ansvarig utgivare Aage Radmann